

Ekeren-Donk in 1764: een interessante oude kaart

Inleiding

In ons documentatiecentrum vinden we in koker 13 een mooie gekleurde oude kaart van Ekeren-Donk, gepubliceerd in 1764 door landmeter P. Stijnen.

De kaart is 83 cm breed en 51 cm hoog.

In dit artikel presenteren we die kaart.

De omvangrijke titel van de kaart

Op de kaart lezen we als titel: *'Caerte Figuratief van het Hof van Plaisantie in de Donck met de hovinge, watering, dreven, plantagien, bosschen, landen, bemden, weijden ende heijden gestaen ende gelegen inde voorschreve Donck onder Eeckeren. Competerende derfgenamen wijlen jouffre de weduwe van den heere Scheppers. Ten wiens versoek dese caerte gemaect, door den onderschreven gesworen landtmeter t'Antwerpen residerende ende dat naer de oude originele caerte van Carl van Lijere in de maent meert 1708, uijtgenomen de veranderingen van de grachten, plantagien ende bosschen, sedert den voors jaere 1708 gemaect, in dese caerte geteekent soo die nu bevonden sijn, ende alnoch daerbij gemeten de stucken van no. 40 tot no. 46 met de dreve aldaer van B tot C. Ende voorts alle bevonden met sijne limieten ende regenoten als op dese caerte uijtgedrukt staet, volgens aenwijzingen van de respectie pachters ende boswachter der selve goederen, als mede ter designatie van Peteren Peeters schepenen aldaer. Groot volgens de voors oudde caerte van stuck tot stuck als volght. In bunders ende roeden Antwerpse mate'*.

Vervolgens volgt dan de tabel:

Kaart Donk 1764 P.Stijnen		Bunder	Roeden
No 1	Hof met bassecoure, hovinge, wateringen, dreve, bosch, weijde ende eenen hoeck geroijt bosch	3	186
No 2	Het boombosch met grachten	2	257,25
No 3	Saeijlandt aldaer neffens	1	54
No 4	Saeijlandt aldaer	0	290
No 5	Weijde met eenen hoeck bosch	0	363,5
No 6	Saeijlandt	0	313,75
No 7	Saeijlandt	0	215,75
No 8	Weijde ofte bembt	0	251
No 8A	Landt	1	26,5
No 9	Deel van de Franse heijde	1	140
No 10	Saeijlandt	0	151,75
No 11	Eesterbosch ende schaerbosch waer van nu circa 150 roeden geroijt is	2	183,5
No 12	weijde met eenen hoeck bosch	0	289,25
No 13	Saeijlandt	0	373,25
No 14	De hoeve met hof en landt	0	206,5
No 15	Landt aldaer	0	57
No 16	Bembt en bosch	0	93
No 17	Weijde ofte bembt	0	64
No 18	De clijn hoeve met landt	1	8,25
No 19	Mastbosch	0	294
No 20	Drij parcheelen landt	0	470
No 21	De tweede Clijn stede met lant ende weij	0	120
No 22	Twee stucken weijde	0	393
No 23 A	Bosch met abeele boomen	0	158
No 23 B	Twee stucken landt samen	0	286,5
No 24	Landt met de schuere daerop staende	0	297,5
No 25	Landt met dreven	3	39,5
No 26	Verkoght		
No 27	Bosch met dreve	0	316
No 28	Bosch aldaer	0	278,5
No 29	Twee stucken weijde	0	314
No 30	eene weijde	0	181,5
No 31	Eene weijde met dreve	0	234
No 32 B	Bosch aldaer met mast	0	360
No 32 A	Bosch over de beke	0	170
No 33	Mastbos met eijckenschaerbosch	1	123,25
No 34 A	Weijde met eenen drijhoek boombos	0	279
No 34 B	Eijcken schaerbosch	0	214
No 35 A	Weijde	0	184
No 35 B	Heij-weijde	0	121
No 36 A	Een stuck heijde met eijcke stroncken	0	244
No 36 B	Heijde met eijcke stroncken	0	260
No 37	Het elsen schaerbosch	0	347
No 38 A	Een stuck heijde	0	175,5
No 38 B	Een stuck heijde met eijcke stroncken	0	123
No 39 A	heijde met eijcke stroncken	1	78
No 39 B	weijde met eijcke stroncken	0	155
No 40	Heijde genaemt het Beirenbosch	1	2
No 41	Heijde aldaer	0	134
No 42	Landt	0	235
No 43	Landt	0	157
No 44	Landt	0	201
No 45	Heijde met de houtkanten	0	334
No 46	Schombosch aende dreve	0	54
No 46	Dreve van A tot B groot	0	161
No 46	Dreve van B tot C groot	0	244

Tenslotte staat onder de tabel de volgende tekst:

Dus in 't geheel groot 43 bunderen 62,5 roeden Antwerpse landmaete; hieronder niet begrepen de plantagie opde Donck voort hof, als in caerte verbelt is, ende de plantagie langshenen het voors goet tegen den nieuwen steenwegh die in eene rechte linie mach gestelt worden met de plantagie van den selven steenwegh met een gedeelte oude baene tusschen de selve plantagie ende het voors goet gelegen, actum 26 april 1764 P. Stijnen geometra.

Toelichting bij de kaart

Petrus Stijnen werd te Schilde op 2 september 1715 gedoopt en werd op 24 juli 1739 in de Raad van Brabant als landmeter erkend. In 1747 vestigde hij zich in Antwerpen en bleef daar zeker werkzaam tot 1791. Tot zijn klanten behoorden overheden, adel, geestelijken, liefdadigheidsinstellingen en particulieren. Hij had veel opdrachten maar werd toch in 1770 projectleider in de ontginning van de hoeve van Mishagen te Ekeren-Brasschaat voor de Antwerpse bankier Charles Proli. (Uit: Kaartboeken van de Sint-Bernardsabdij en de Sint-Michielsabdij Algemeen Rijksarchief).

De gebruikte maten verschilden van plaats tot plaats.

Stijnen gaf aan dat hij uitging van de maten die normaal in Antwerpen werden gebruikt.

Deze maten staan uitgelegd in bijvoorbeeld het kaartboek van de Sint-Michielsabdij gepubliceerd door het Rijksarchief:

Bij de Antwerpse maten van 20 voet; 1 voet = 28,68 cm.

1 lengteroede = 5,74 m.

1 vierkante roede = 32,9017 m².

1 gemet = 1/3 bunder.

1 bunder = 400 roeden.

1 bunder = 1 ha 31 a 60,68 ca.

Als we op basis van de tabel een berekening maken dan komen we uit op 45 bunder en 62,5 roeden. Stijnen heeft dus 2 bunder niet geteld. ($11262,5/400 = 28,15625 + 17 = 45,15625$ bunder; $0,15625 \times 400 = 62,5$ roeden).

Verder valt op dat in de tabel bij no. 20 genoteerd staat 470 roeden in plaats van 1 bunder en 70 roeden.

Het totale oppervlak dat wordt besproken op de kaart bedraagt $45,15625 \times 400 = 18.062,5$ roeden $\times 32,9017 \text{ m}^2 = 594.287 \text{ m}^2$ of 59,5 ha.

We merken verder details op zoals:

No. 14: de hoeve met afbeelding van waterput met mik.

No. 24: het gaat daar om een schuur bij no. 14 die staat ten noorden van de 'baene van de Donck naer Braesschaet'.

No. 32 A: bos over de beek; die beek is de Caertse beke zoals we zien bij 40 B.

De kaart vertoont ronde gaten aan de bovenkant en aan de onderzijde en werd dus ergens op bevestigd.

Op de kaart zien we verder een coulisselandschap met onregelmatige blokverkaveling, bomenrijen, bos, heide, akkers en weide.

Gehuchte genaemt De Donck onder Eeckeren

In 1764 zitten we in de tijd van de Oostenrijkse Nederlanden onder keizerin Maria Theresia. Het is een welvarende periode met hervormingen in het bestuur en economische groei. De Kapelsesteenweg (de 'Cassijde wegh naer Cappellen') was nog maar juist rechtgetrokken en aangelegd rond 1760 met medewerking van Cornelis De Winter, de toenmalige kasteelheer van Veltwijck.

Een stuk van de oude weg naar Kapellen is nog zichtbaar en heet 'oude baene naer Cappellen'. Op Google Earth is deze weg nog te volgen aan het einde van de Bisschoppenhoflei naar het Binnenhof. De 'nieuwen wegh naer de caerte' begint iets ten noorden van de 'wegh van Eeckeren dorp (Veltwijcklaan). De 'nieuwen wegh naer de caerte' loopt door de heide en is voorzien van een gracht. De weg loopt ten noorden van de 'Caertse beke' langs de heide van baron van Kessel.

Links onder op de kaart is in de Donck een tolbareel geplaatst om belastingen te innen om de weg en het onderhoud te kunnen betalen. Er waren overigens meerdere tolbarelen die samen met de pachters van de tol pas verdwenen in 1860.

Naast de tolbareel ligt een drinkplaats voor het vee en ten noorden daarvan het domein dat later het Bisschoppenhof zou worden. Een deel van de 'baene van de Donck naer Braesschaet' is tegenwoordig verdwenen. Schuin tegenover het tolbareel ligt het latere Bisschoppenhof. De eigenaar heeft in het verlengde van zijn tuin een deel van het bos gerooid.

De Heilig Hartkerk van Jezus, ingezegend in 1891, staat er natuurlijk nog niet en daarom zijn de twee drinkplaatsen voor het vee nog zichtbaar. Bij de grote drinkplaats staan een aantal huizen in steen.

De Prinshoeveweg is zichtbaar met daarnaast de gebouwen van de brouwerij van de Donk. Verder naar het zuiden is de Oudebaan net niet te zien.

Brouwerij De Grootte Guijl, later Sint-Huibrecht

De brouwerij in de Donk staat op de noordelijke hoek van Kapelsesteenweg en de Prinshoeveweg. De geschiedenis van de brouwerij loopt van 1601 tot midden 19^e eeuw. In 1744 was er sprake van de aankoop van de brouwerij met schuur en rijstal door Petrus Peeters uit Borsbeek en echtgenote Isabella Van Camp respectievelijk 24 en 21 jaar oud. Het is deze Petrus Peeters die in de inleiding van de kaart als schepen wordt genoemd. Hij kwam als schepen in functie in 1751.

Het woonhuis van Petrus en Isabella lag tegen de Kapelsesteenweg en had aan de voorzijde beneden 4 grote ramen en op de bovenverdieping 5 grote ramen. Tevens was er een tuin en een boomgaard. De brouwerij, een groot gebouw, lag in de tuin en had zoals het woonhuis ook een bovenverdieping. In 1770 werd Petrus hoofdman van de Sint Jorisgilde. Hij overleed in 1778. In 1765 had de brouwer de tol gepacht op het stuk dat voor zijn brouwerij lag. Hij mocht daar dus de tol innen. In 1778 werd het eigendom beschreven als huis, schuur, rijstal, brouwerij met een totaal oppervlak van 26.325 m² en strekte zich uit van de Prinshoeveweg tot aan de (Caertse) beek. De Donksebeek loopt langs de Prinshoeveweg en werd gebruikt door de brouwerij. (Bron: Heemkring JB 22- 2004 – Vervoort - Een reeds lang verdwenen brouwerij te Ekeren-Donk).

De kaart werd gemaakt alvorens Henricus van Gameren, bisschop van Antwerpen, het in 1764 in zijn bezit kreeg en de naam Bisschoppenhof ontstond.

Ferdinand de Baillet-Latour liet in 1895 een nieuw kasteel bouwen dat echter in 1938 werd gesloopt. Van het domein is nu alleen nog de verbouwde portierswoning van 1919 over:

[Portierswoning van het kasteeldomein Bisschoppenhof | Inventaris Onroerend Erfgoed.](#)

Ad van Oeffelen – vrijwilliger DAN